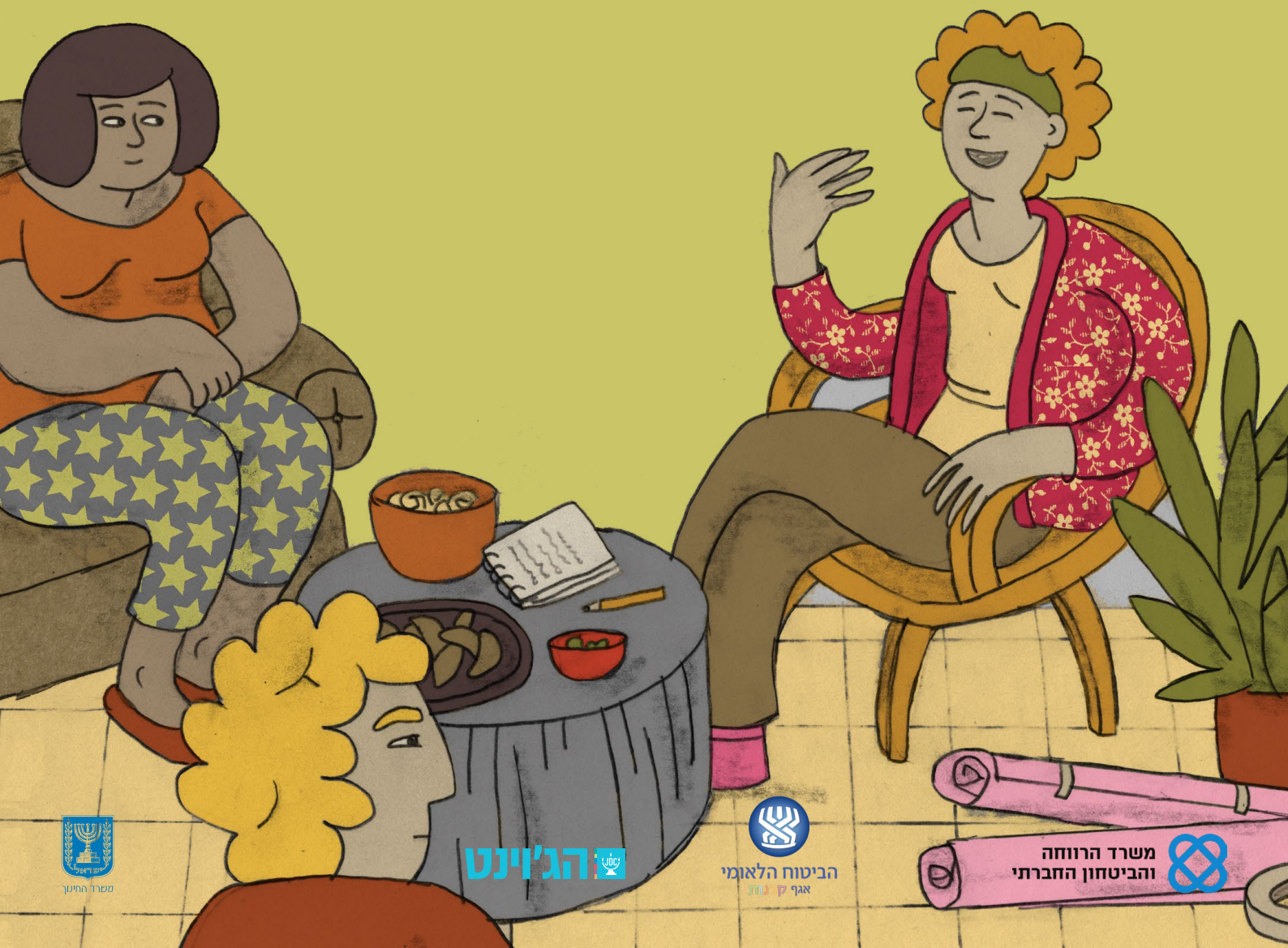

דירות אימון לבני נוער עם מוגבלות

תכנית הכשרה לצוותים

תוכן העניינים

3	מטרות הכשרת הצוות
3	קהל יעד
3	לפני שמתחילים
4	יחידה ראשונה - היכרות עם תוכנית "דירות אימון לבני נוער עם מוגבלות"
6	יחידה שניה - גישות ביחס לאנשים עם מוגבלות
13	יחידה שלישית - המודל המאשר
14	יחידה רביעית - בין עצמאות לאוטונומיה
17	יחידה חמישית - הזכות לקחת סיכון
19	יחידה שישית - עקרונות השיקום הבלתי פורמלי
25	יחידה שביעית - להיות מדריך בדירת אימון לבני נוער עם מוגבלות
28	יחידה שמינית - אתגרי גיל ההתבגרות אצל צעירים עם מוגבלות
30	יחידה תשיעית - גישת הכוחות

חוברת זו היא נספח למארג הידע וההפעלה של דירות האימון לבני נוער עם מוגבלות ומיועדת למפעילים שזכו במכרז של משרד הרווחה.

מטרות הכשרת הצוות

1. יצירת שפה אחידה, בדגש על גישות מכוונות קידום עצמאות ואוטונומיה.
2. הקניית ידע רלוונטי מעולמות השיקום והחינוך לקידום החניכים והחניכות במסגרת התוכנית.
2. פיתוח יכולות לזיהוי וניהול מצבים בדירה המקדמים חיים עצמאיים ואוטונומיים.

קהל היעד

צוותי דירות האימון של משרד הרווחה.

לפני שמתחילים...

המשימה שאנו לוקחים על עצמנו בדירות האימון, לקדם בני נוער עם מוגבלות לחיים עצמאיים, היא מאתגרת ומורכבת. הצלחה במשימה זו דורשת הזדהות עם הערכים העומדים בבסיסה, היכרות עם העקרונות המנחים את העבודה והאתגרים הייחודיים שתהליך חינוכי-שיקומי זה מציב בפני בני הנוער והוריהם. לשם כך מתקיימת הכשרה במסגרת ישיבות הצוות המתקיימות פעם בשבוע. כדי לאפשר את האיזון הנדרש בין ההכשרה לעיסוק בסוגיות השוטפות, יחידות ההכשרה המובאות כאן קצרות וממוקדות.

הנושאים של יחידות אלו מהווים את התשתית הערכית, התפיסתית והמעשית של העבודה החינוכית-שיקומית בדירות האימון לבני נוער עם מוגבלות. לכן, כדאי להעביר אותם בתחילת השנה. בהמשך השנה, אנו ממליצים לקחת נושאים מתוך חוברת הסדנאות לחניכים, כגון: זהות ושייכות, תקשורת בין-אישית, צריכת משאבים קהילתיים, ייצוג עצמי ועוד, ולקיים סביבם למידה צוותית, שתעמיק את ההבנה של המדריכים והמדריכות ותגביר את הנוכחות של נושאים אלו בפעילויות בדירה.

נושאים שלא מופיעים במערכים אלו, וחשוב שיועברו על ידי אנשי ונשות מקצוע המתמחים בהם:

זוגיות ומיניות

בדגש על בחירה, התנהגויות נורמטיביות לגיל הנעורים, מיניות בריאה, כלים להנכחת שיח חיובי על זוגיות ומיניות בין החניכים.

מאפייני המגבלה

למרות שהשיח בדירת האימון אינו שיח מבוסס מגבלה, והוא עוסק ביכולות ובצורך בתמיכות, חשוב להכיר את המאפיינים של החניכים והחניכות בדירה. מטרת ההדרכה המקצועית על מאפייני המגבלה היא לתת כלים שיעזרו לצוות לקדם את העצמאות והאוטונומיה של החניכים.

שיח אמפתי

היכולת להקשיב באמפתיה ולשאול שאלות באופן המקדם שיח פתוח הכרחית להדרכה בדירת אימון. ניתן למצוא על כך מידע רב, אך חשוב לתרגל שיח זה ומומלץ לעשות זאת בהדרכה מקצועית.

יחידה ראשונה

היכרות עם תוכנית

“דירות אימון לבני נוער עם מוגבלות”

מטרות היחידה

1. היכרות עם תוכנית “דירות אימון לבני נוער עם מוגבלות”
2. הכרת הערכים והעקרונות שבבסיס התוכנית

עזרים

- מסך וחיבור לאינטרנט או קומיקס “דירות אימון לבני נוער עם מוגבלות” – עותק לכל משתתף
- נספח “ערכים וחוקים” – עותק לכל משתתף
- נספח “עקרונות שירות מוכוון אדם” – להצגה.

מהלך המפגש

סבב פתיחה והיכרות

כל אחד מציג את עצמו בשני משפטים, ומשתף בדבר אחד שאף אחד בצוות לא יודע עליו.

היכרות עם התוכנית

נצפה יחד ב- [סרטון התדמית של דירות אימון לבני נוער](#) עם מוגבלות או נקרא יחד את הקומיקס שבפתח מארז הידע.

לאחר מכן נשאל:

- מה מלהיב אותך לקראת ההדרכה בתוכנית?
- מה חשוב לך לדעת עוד לקראת ההדרכה בתוכנית?

נקרא יחד את מטרות התוכנית:

מטרת העל של התוכנית היא קידום בני נוער עם מוגבלות לניהול אורח חיים עצמאי ואוטונומי בבית ובקהילה.

ממטרת על זו נגזרות שתי מטרות מרכזיות:

1. הקניית ביטחון עצמי ומיומנויות, ופיתוח תפיסות ועמדות שיקדמו את משתתפי התוכנית לבחירת מסלולי המשך מקדמי עצמאות.
2. הכשרה וליווי של הורי החניכים, לתמיכה בתהליכי גיבוש העצמאות והיציאה לעצמאות של ילדיהם.

הערכים שבבסיס התוכנית

נחלק למדריכים ולמדריכות את דף הציטוטים [\[+\] ערכים וחוקים](#), ונבקש מהם לקרוא ולהדגיש את שלוש המילים החשובות ביותר לדעתם. נבקש מכל אחד לשתף בבחירה שלו.

נציג את [\[+\] דף העקרונות של שירות מוכון אדם](#).

נבקש מהמדריכים ומהמדריכות להציע עבור כל אחד מהעקרונות, דרכים שבהן עיקרון זה יכול לבוא לידי ביטוי בתוכנית.

ציטוטים:

האמנה בדבר זכויות של אנשים עם מוגבלויות

“מדינות שהן צדדים לאמנה זו מכירות בזכות השווה של כל האנשים עם מוגבלויות לחיות בקהילה, עם אותן אפשרויות בחירה ככל האחרים, ותנקוטנה אמצעים בני-תועלת והולמים כדי לאפשר לאנשים עם מוגבלויות הנאה מלאה מזכות זו, שילוב מלא בקהילה והשתתפות מלאה בה.”

האמנה בדבר זכויותיהם של אנשים עם מוגבלויות אומצה בעצרת הכללית של האומות המאוחדות ב-13 בדצמבר 2006, ואושררה על ידי מדינת ישראל ב-28 בספטמבר 2018.

חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, התשנ"ח-1998

“חוק זה מטרתו להגן על כבודו וחירותו של אדם עם מוגבלות, ולעגן את זכותו להשתתפות שוויונית ופעילה בחברה בכל תחומי החיים, וכן לתת מענה הולם לצרכיו המיוחדים באופן שיאפשר לו לחיות את חייו בעצמאות מרבית, בפרטיות ובכבוד, תוך מיצוי מלוא יכולתו.”

חוק שירותי רווחה לאנשים עם מוגבלות, תשפ"ב-2022

“מטרתו של חוק זה היא להסדיר ולעגן את זכותו של כל זכאי לקבל שירותי רווחה, תוך תמיכה בכל אלה:

- (1) זכותו לחיים עצמאיים ואוטונומיים וחירותו;
- (2) השתתפותו השוויונית והפעילה בחברה ובקהילה;
- (3) שמירה על זכויותיו וביטחונו האישי.

...שירותי רווחה יינתנו על בסיס רצונותיו, בחירותיו, צרכיו, יכולותיו, גילו וכישוריו של הזכאי, ושיתופו בהליך בחירת השירותים המתאימים לו על פי התחומים המנויים בתוספת, ובהתאם לרמת התמיכה שנקבעה לו, וכן יינתנו לשם שמירה על זכויותיו וביטחונו האישי”

בחירה

נגישות למגוון אפשרויות בחירה, יחד עם היכולת לבחור ביניהן בהתבסס על הרצון והמטרות הייחודיות לאדם.

הגדרה עצמית

יכולת ואפשרות להגדיר צרכים ורצונות ולפעול בהתאם להם.

תמיכה גמישה

אפשרות לקבלת תמיכה מותאמת אישית וגמישה, בהתאם לנסיבות ולרצונות המשתנים של האדם.

ניהול עצמי

שליטה והשפעה על מרכיבי החיים השונים, כולל על ניהול משאבי התמיכה הזמינים לאדם.

גיוס היכולות האישיות

זיהוי, חיזוק והבאה לידי ביטוי של יכולות וכוחות ייחודיים לאדם.

השתתפות בקהילה

קבלת תמיכה מתאימה המאפשרת לאדם לקבל שירותים בקהילה ולהשתתף בה באופן פעיל.

יחידה שניה

גישות ביחס לאנשים עם מוגבלות

מטרות היחידה

היכרות עם גישות עיקריות ביחס לאנשים עם מוגבלות, והבנת השפעתן על ההכשרה לחיים עצמאיים.

עזרים

- הגדרות המושגים מודפסות
- תשובות הטבלה גזורות לפתקים (ראו [השוואה בין המודל הרפואי למודל החברתי - טבלה + תשובות לשיבוץ](#)).
- תרשימי מודל ICF מודפסים

רקע

לאורך ההיסטוריה, היחס כלפי אנשים עם מוגבלות עבר שינויים משמעותיים, המשקפים את התפתחות החברה והתרבות:

בעת העתיקה ובימי הביניים, נתפסה לעיתים קרובות מוגבלות כעונש אלוהי או כסימן לכוחות על-טבעיים, מה שהוביל ליחס של פחד או דחייה. במקביל, במסורות דתיות רבות התפתחה גישת החסד, שראתה באנשים עם מוגבלות מושאים לחמלה ולמעשי צדקה. גישה זו, אף שנבעה מכוונות טובות, לעיתים קרובות החפיצה אנשים עם מוגבלות והדגישה את תלותם באחרים.

בתקופת הנאורות התפתחה גישה יותר מדעית, אך גם מוסדית, שהובילה להקמת מוסדות סגורים לאנשים עם מוגבלויות. המאה ה-20 הביאה עמה את עליית המודל הרפואי, שראה במוגבלות בעיה הניתנת לפתרון. בשנות ה-60 וה-70 החלה להתפתח תנועת זכויות הנכים, שקידמה את המודל החברתי והדגישה את הצורך בשוויון זכויות והכללה.

כיום, הגישה המקובלת נוטה לראות מוגבלות באופן הוליסטי, המכיר בצרכים הייחודיים של הפרט ובזכותו להשתתפות מלאה בחברה, תוך התרחקות מגישות של חסד ורחמים לטובת גישות של העצמה וזכויות.

מהלך המפגש

הכרת ההבדלים בין המודל הרפואי למודל החברתי

הערה למנחה: המודל הרפואי והמודל החברתי מיושנים ביחס למודלים המקובלים כיום (ICF והמודל המאשרר). הסיבה העיקרית להיכרות עם המודלים הללו היא חשיבותם להבנת המודלים העדכניים יותר, וכן בגלל מרכזיותם בשיח הרווח על מוגבלויות. לכן, ההמלצה היא לא להקדיש להיכרות איתם זמן רב.

נקרא את הפסקאות המסבירות על כל אחד מהמודלים:

המודל הרפואי

המודל הרפואי רואה במוגבלות בעיה רפואית או פיזיולוגית של הפרט, שיש לטפל בה או לרפא אותה. גישה זו מתמקדת בלקות עצמה ובהשפעותיה על תפקוד האדם. לפי מודל זה, האחריות לשיפור מצבו של האדם עם המוגבלות מוטלת בעיקר על מערכת הבריאות ועל הפרט עצמו. הפתרונות המוצעים כוללים טיפולים רפואיים, שיקום, ושימוש בעזרים טכנולוגיים. ביקורת על גישה זו טוענת שהיא עלולה להזניח היבטים חברתיים וסביבתיים של מוגבלות.

המודל החברתי

המודל החברתי מציע פרספקטיבה שונה לחלוטין, הרואה במוגבלות תוצאה של חסמים חברתיים וסביבתיים, ולא תוצר של הלקות עצמה. לפי גישה זו, החברה היא שמגבילה אנשים עם לקויות, על ידי יצירת מחסומים פיזיים, חברתיים ותרבותיים. המודל החברתי מדגיש את הצורך בשינוי חברתי, בהסרת חסמים, ובהתאמת הסביבה לצרכים מגוונים. האחריות, לפי מודל זה, מוטלת על החברה ועליה ליצור שוויון הזדמנויות ונגישות מלאה. ביקורת על גישה זו טוענת שהיא עלולה להתעלם מהיבטים רפואיים חשובים של מוגבלות.

נחלק למדריכים פתקים העונים על כל אחד מהקריטריונים בטבלה [+](#) [השוואה בין המודל הרפואי למודל החברתי - טבלה + תשובות לשיבוץ](#).

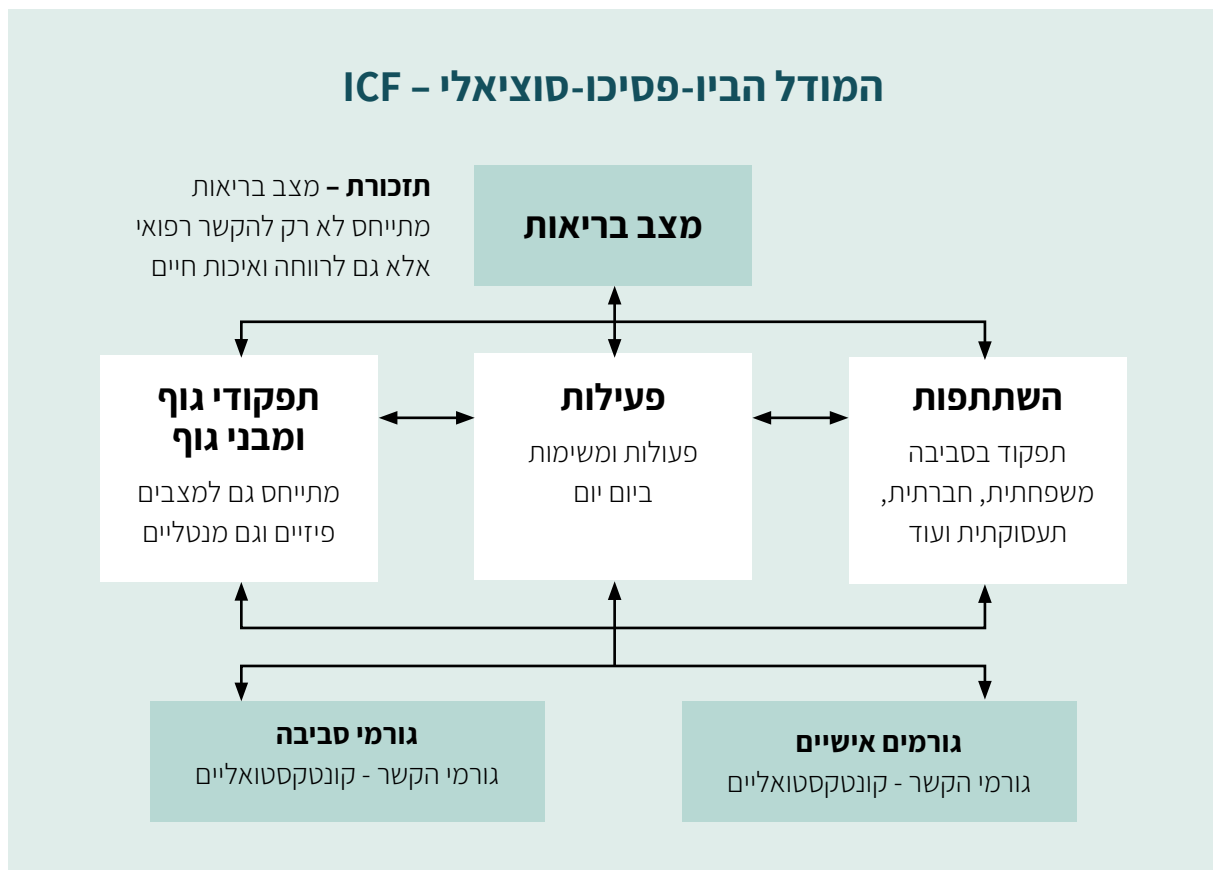
נעבור על הקריטריונים לפי הסדר ונתאים את הפתקים למקום הנכון בטבלה הריקה.

הערה למנחה: אפשר לקצר את טבלת השוואה או לוותר על הפעילות בה.

הכרת המודל הביו-פסיכו-סוציאלי - ICF

המודל המקובל כיום, שמשלב בין הגישות השונות.

נתאר את מרכיבי מודל ICF (המודל הביו-פסיכו-סוציאלי) באמצעות התרשים הבא:

מודל ה-ICF הוא כלי שפותח על ידי ארגון הבריאות העולמי, כדי להבין בריאות ומוגבלות בצורה מקיפה יותר. המודל משלב את המודל הרפואי והחברתי, ומתייחס לבריאות האדם בשלושה היבטים עיקריים:

1. תפקוד הגוף
2. פעילות
3. השתתפות

המודל מתחשב בגורמים נוספים שמשפיעים על שלושת היבטים אלו:

1. הסביבה הפיזית והחברתית
2. מאפיינים אישיים כמו גיל ואישיות

הייחוד של המודל הוא בכך שהוא מראה איך כל הגורמים האלה משפיעים זה על זה, וכך עוזר לאנשי מקצוע להבין את המצב של האדם בצורה מלאה יותר ולתכנן טיפול מתאים יותר.

הדגמת מודל ICF

נדגים את המודל באמצעות שני סיפורי מקרה [+](#) של ליה ומיכל.

נציג את שני התרשימים ונשאל:

- מה אפשר לומר על מצב הבריאות של כל אחת מהבנות?
- מה התובנות שלכם מהשוואה בין סיפורי המקרה?
- מי לדעתכם בריאה יותר?
- למי איכות חיים גבוהה יותר?
- האם חיים עם אבחנה כזו או אחרת משמעותם בהכרח איכות חיים נמוכה ובריאות ירודה?

סיכום – הגישות שעומדות בבסיס התוכנית האישית לחניכים ולחניכות בתוכנית

מדיניות משרד הרווחה בישראל מבוססת על מודל ICF, יחד עם העקרונות של שירות מוכוון אדם, שאותם הכרנו במפגש קודם.

התוכנית האישית של כל חניך וחניכה בתוכנית מתבססת על גישה זו. כדי לקבל את התמונה הכוללת של המצב הבריאותי של החניך, חשוב להסתכל לא רק על המצב הבריאותי והתפקודי, אלא גם על התפיסה הסובייקטיבית שלו, דרך שאלות המתייחסות להקשרים סביבתיים ואנושיים, לשביעות הרצון שלו מחייו, להעדפותיו, לשאיפותיו ולרצונותיו.

התוכנית האישית של החניך או החניכה תשאף לתת מענה לתחומים שבהם יש צורך בשיפור מיומנות ו/או רכישת ידע בתחומים משמעותיים עבורו, כלומר שהוא מרגיש צורך בשינוי בהם.

שאלות להעמקת ההבנה של מטרות התוכנית האישית, לפי מודל זה:

- ממה אני מרוצה במצב הקיים וממה פחות?
- מה מרגיש לי שחסר או שמצריך שינוי?
- מה מאפשר לי השתתפות או ביצוע פעילויות יום יום?
- מה מגביל אותי בהשתתפות או בביצוע פעילויות יום יום?
- מה בסביבה שלי משפיע (מסייע או מעכב) על התפקוד שלי?
- מה באישיות שלי משפיע (מסייע או מעכב) על התפקוד שלי?
- מה יכול לעזור כדי להגדיל את ההשתתפות ואת הבריאות ואיכות החיים שלי?
- מה הייתי רוצה לשנות כדי להגדיל את ההשתתפות ואת הבריאות ואיכות החיים שלי?
- כיצד תושפע הבריאות ואיכות חיים שלי בעקבות השינוי?

השוואה בין המודל הרפואי למודל החברתי

מלאו את הטבלה:

המודל החברתי	המודל הרפואי	קריטריון
		הגדרת המוגבלות
		פתרון מוצע
		תפיסת המוגבלות
		יתרונות
		חסרונות
		דוגמאות מעשיות
		מטרות
		תפיסת אחריות
		גישה לטיפול
		תפקיד אנשי המקצוע
		תפקיד האדם עם המוגבלות
		יעד
		תפיסת הצלחה

קריטריונים לשיבוץ:

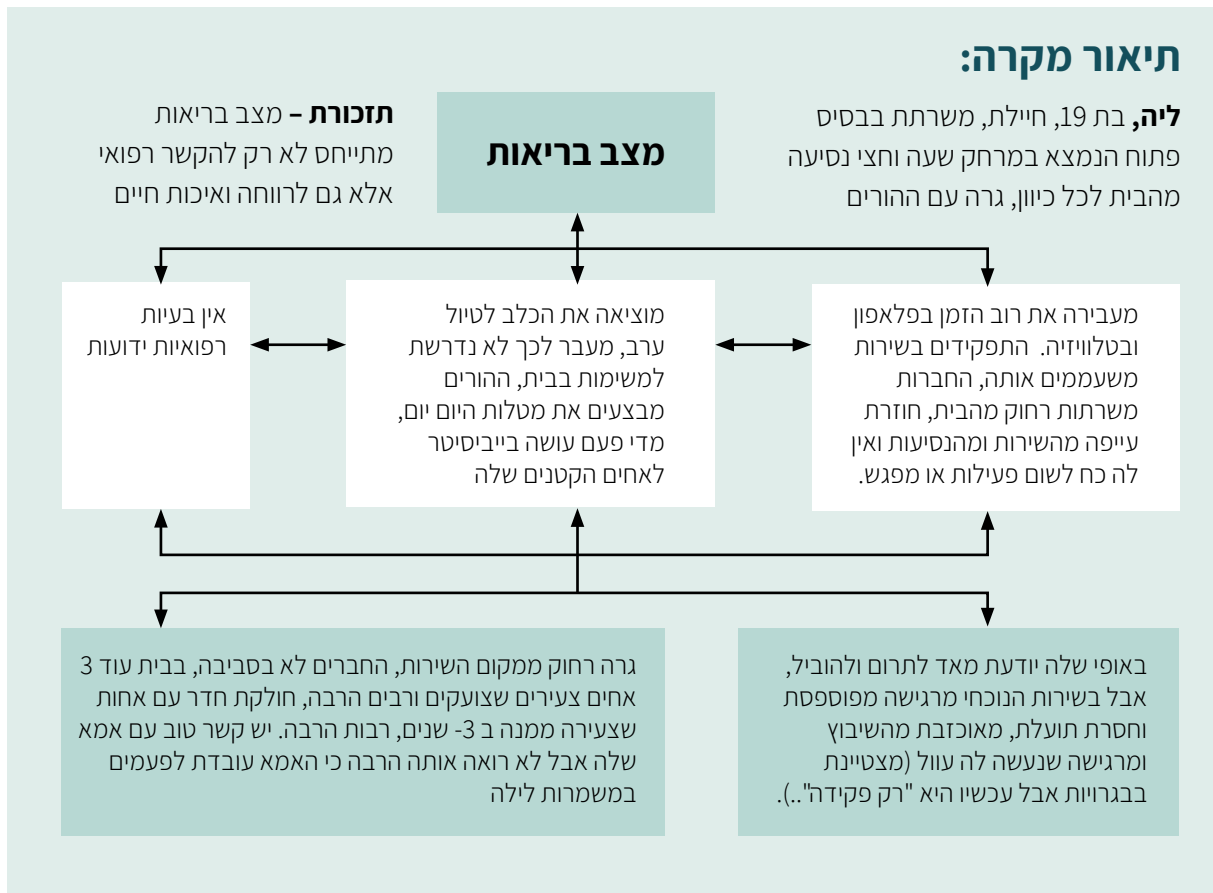

תוצאה של חסמים חברתיים וסביבתיים	ריפוי או שיקום הפרט
שינוי החברה והסרת חסמים	הזנחת ההיבטים החברתיים והסביבתיים של המוגבלות
מתן מיקוד בטיפול רפואי ושיפור איכות החיים באמצעות טכנולוגיות רפואיות	האחריות היא על הפרט ועל מערכת הבריאות
קידום זכויות ושוויון הזדמנויות, התמקדות בהסרת מחסומים חברתיים	ריפוי או צמצום הלקות
מומחים המובילים את הטיפול	בעיה רפואית או פיזיולוגית שיש לטפל בה או לרפא אותה
שינויים בסביבה הפיזית (נגישות), התאמות חברתיות וכלכליות, חקיקה המקדמת זכויות של אנשים עם מוגבלות	לשפר את התפקוד הפיזיולוגי והרפואי של הפרט
ניתוחים, טיפולים רפואיים, פיזיותרפיה, שימוש בטכנולוגיות רפואיות	התאמת החברה לאדם
האחריות היא על החברה	יועצים ותומכים
משתתף/ת פעיל/ה ומוביל/ה שינוי	שיפור תפקוד אישי
מוגבלות היא בעיה אישית שיש לטפל בה	לשלב את הפרט בחברה ולהסיר מחסומים חברתיים, כלכליים וסביבתיים
התאמת האדם לחברה	מוגבלות היא תוצאה של מבנים חברתיים שאינם מותאמים
עלול להזניח את הצרכים הרפואיים של הפרט	מטופל/ת המקבל/ת שירות
השתתפות מלאה בחברה	שוויון זכויות והזדמנויות

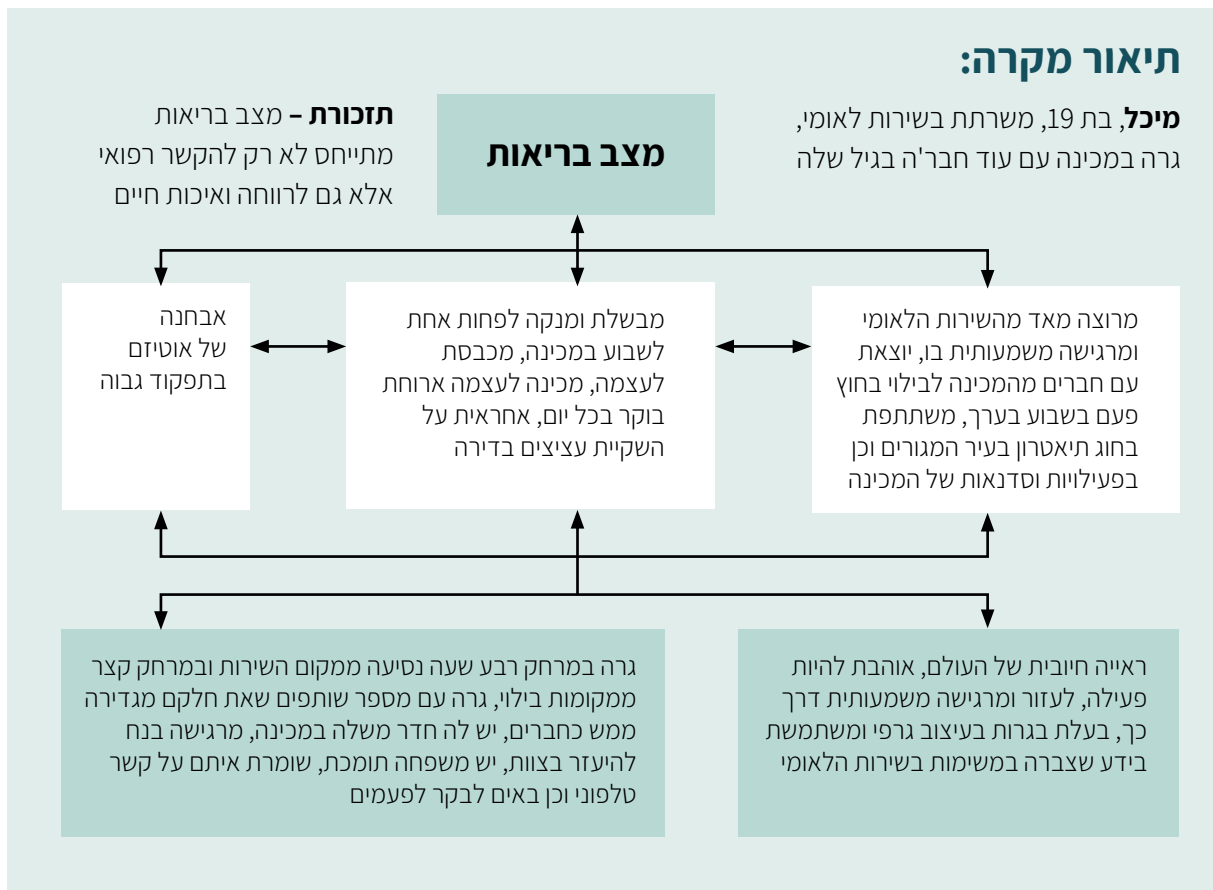
קריטריון	המודל הרפואי	המודל החברתי
הגדרת המוגבלות	בעיה רפואית או פיזיולוגית שיש לטפל בה או לרפא אותה	תוצאה של חסמים חברתיים וסביבתיים
פתרון מוצע	ריפוי או שיקום הפרט	שינוי החברה והסרת חסמים
תפיסת המוגבלות	מוגבלות היא בעיה אישית שיש לטפל בה	מוגבלות היא תוצאה של מבנים חברתיים שאינם מותאמים
יתרונות	מתן מיקוד בטיפול רפואי ושיפור איכות החיים באמצעות טכנולוגיות רפואיות	קידום זכויות ושוויון הזדמנויות, התמקדות בהסרת מחסומים חברתיים
חסרונות	הזנחת ההיבטים החברתיים והסביבתיים של המוגבלות	עלול להזניח את הצרכים הרפואיים של הפרט
דוגמאות מעשיות	ניתוחים, טיפולים רפואיים, פיזיותרפיה, שימוש בטכנולוגיות רפואיות	שינויים בסביבה הפיזית (נגישות), התאמות חברתיות וכלכליות, חקיקה המקדמת זכויות של אנשים עם מוגבלות
מטרות	לשפר את התפקוד הפיזיולוגי והרפואי של הפרט	לשלב את הפרט בחברה ולהסיר מחסומים חברתיים, כלכליים וסביבתיים
תפיסת אחריות	האחריות היא על הפרט ועל מערכת הבריאות	האחריות היא על החברה
גישה לטיפול	התאמת האדם לחברה	התאמת החברה לאדם
תפקיד אנשי המקצוע	מומחים המובילים את הטיפול	יועצים ותומכים
תפקיד האדם עם המוגבלות	מטופל/ת המקבל/ת שירות	משתתף/ת פעיל/ה ומוביל/ה שינוי
יעד	שיפור תפקוד אישי	שוויון זכויות והזדמנויות
תפיסת הצלחה	ריפוי או צמצום הלקות	השתתפות מלאה בחברה

תיאורי מקרה של ליה ומיכל

תיאור מקרה:

תיאור מקרה:

יחידה שלישית

המודל המאשרר

מטרת היחידה

היכרות עם המודל המאשרר, המבטא גישה חיובית למגבלה ומאתגר את הגישות המקובלות שהכרנו במפגש הקודם.

עזרים

מחשב + מסך/מקרן

מהלך המפגש

סבב פתיחה

כל אחד משתף בדבר אחד שהוא גאה בו בעצמו.

נשאל:

- האם היה לכם קשה לשתף בדברים שאתם גאים בהם בעצמכם? אם כן, למה?
- מה החשיבות של היכולת למצוא דברים בעצמי שאני גאה בהם?

הכרת המודל המאשרר

נקרא יחד את ההסבר הקצר על המודל המאשרר:

המודל המאשרר (Affirmative Model)

מציע גישה חדשנית הרואה במוגבלות חלק חיובי ובלתי נפרד מזהותו של האדם. מודל זה דוחה את הצורך ב"תיקון" או "נורמליזציה" של אנשים עם מוגבלות, ובמקום זאת מעודד קבלה וחגיגה של השוני. הגישה המאשררת מדגישה את הערך התרבותי והאישי של חוויית המוגבלות ומעודדת טיפוח זהות חיובית סביבה. דוגמאות לכך אפשר למצוא בתרבות החירשים או בתנועות של גאוות נכים. מודל זה מאתגר תפיסות מסורתיות של מוגבלות ומדגיש את הצורך בהכרה בערך המגוון האנושי.

נצפה 📺 בהרצאתה של סטלה יאנג בטד: "אני לא ההשראה שלכם." נבקש מהמדריכים ומהמדריכות לכתוב לעצמם משפטים שנראים להם משמעותיים תוך כדי הצפייה.

לאחר הצפייה, נבקש מכל אחד לשתף במשפט אחד שבחר, ונברר יחד:

1. מה המסר העיקרי של ההרצאה?
2. איך המסר של ההרצאה מתקשר למודל המאשרר?

סיכום

1. מה כדאי לקחת מהמסר של סטלה יאנג לעבודה עם החניכים בדירת האימון?
2. כיצד אנחנו יכולים להנכיח את המודל המאשרר בעבודה עם החניכים?

יחידה רביעית

בין עצמאות לאוטונומיה

מטרת היחידה

- להבין את ההבדל בין עצמאות לאוטונומיה ואת הקשר ביניהן.
- לחשוב יחד כיצד ניתן להגדיל את האוטונומיה של החניכים בדירת האימון.

מהלך המפגש

סבב פתיחה

נבקש מכל מדריך לשתף בפעם הראשונה שבה הוא חווה עצמאות.

הגדרת עצמאות ואוטונומיה

נחלק את המדריכים לשתי קבוצות, ונבקש מקבוצה אחת להגדיר אוטונומיה במשפט אחד ומהקבוצה השנייה להגדיר עצמאות במשפט אחד.

הצעות לדוגמה:

עצמאות: היכולת לבצע משימות ופעולות ללא סיוע חיצוני.

אוטונומיה: היכולת לקבל החלטות עצמאיות ולהיות אחראי על חייה.

נציג את ההגדרות של עצמאות ואוטונומיה מתוך ["תדריך להכשרה לתפקיד תומך עצמאי של משרד הרווחה"](#) (עמ' 25):

אוטונומיה – האפשרות לבחור איך לחיות את החיים, בהתחשב ביכולות ובאמצעים של האדם ובהתאם להעדפות ולערכיו האישיים. אוטונומיה הינה מילה נרדפת לחופש בחירה ללא מעורבות חיצונית – הדרך לחיות כפי שהאדם עצמו רואה את חייו, ולא כפי שאחרים רואים אותם.

עצמאות – מצב שבו האדם אינו תלוי באחר ויש לו את היכולת לעשות פעולות בכוחות עצמו, למשל: ללכת, לאכול, לשתות, לקרוא ולדבר.

יכולים להיות מצבים שבהם האדם הוא עצמאי אך לא אוטונומי, ולהיפך. לדוגמה, אדם יכול להיות עצמאי במיומנויות היום יום ולהתקלח בעצמו, אך במסגרת שבה הוא מתגורר יש זמנים מוגדרים למקלחת, ולכן אין לו אפשרות לאוטונומיה לבחור מתי להתקלח.

(גולדמן ודידסון, 2023)

נשאל את המדריכים:

- האם סיפורי העצמאות שסיפרתם בסבב הפתיחה תיארו עצמאות או אוטונומיה?
- אילו פעילויות בדירת האימון מקדמות עצמאות ואילו אוטונומיה?

הערות למנחה:

- הכרת ההבדל בין המושגים חשובה, כדי להבחין בין יכולות תפקודיות לבין הזכות של כל אדם לקבל אחריות על חייו ולקבל החלטות בעצמו.
- חשוב להדגיש את הקשר בין שני המושגים. עצמאות גבוהה יותר יוצרת תחושת מסוגלות ומחזקת את האוטונומיה. גם עצמאות וגם אוטונומיה תורמות לתחושת ערך וביטחון עצמי ומשפרות את איכות החיים.
- ייתכנו מצבים שבהם יש עצמאות אך אין אוטונומיה ולהיפך. תנו דוגמאות מדירת האימון או מהחיים למצבים כאלה. למשל: חניך שלא מסוגל לחתוך לבד סלט בגלל מגבלה פיזית (אין עצמאות), אך יודע להנחות את מי שעוזר לו איך הוא אוהב את הסלט (יש אוטונומיה); חניכה שיודעת לקרוא שעון (יש עצמאות), אך לא מסוגלת לתכנן זמנים ולעמוד בהם (בעיה של אוטונומיה).

יישום - טיפוח האוטונומיה והעצמאות של החניכים

אחת המטרות העיקריות של דירת האימון היא לבנות ולטפח את האוטונומיה והעצמאות של החניכים. פעולות שונות – שיכולות להתבצע בשיחות אישיות, בפעילות הקבוצתית או בשגרת החיים בדירה – יכולות לתרום לכך. חיזוק העצמאות של החניכים בדירה נעשה על-ידי שיפור מיומנויות ותפקודים עצמאיים. אלו מחזקים את תחושת המסוגלות ותומכים בטיפוח האוטונומיה.

נמלא יחד עם המדריכים את [טבלת הרעיונות לטיפוח אוטונומיה בקרב החניכים](#).

טבלת רעיונות לטיפול האוטונומיה בקרב חניכים

רעיונות ליישום בדירת האימון	פעולה מקדמת אוטונומיה
	מתן אפשרויות בחירה
	עידוד קבלת החלטות עצמאית
	עידוד קבלת החלטות משותפת (קבוצתית)
	כיבוד העדפות אישיות
	פיתוח מיומנויות של פתרון בעיות
	תכנון לטווח ארוך
	רעיונות לפעולות נוספות?

יחידה חמישית

הזכות לקחת סיכון

מטרות היחידה

- הבנת החשיבות שבסיכונים חיוביים
- התמודדות עם המתח בין הצורך להסתכן לבין החובה לשמור על החניכים

רקע

קיים רצף בין האחריות שלנו על שלומם של החניכים לבין הזכות של החניכים להסתכן.

החובה לטפל היא האחריות החוקית המוטלת על המוסד ועל המטפל/ת לא לפגוע במטופל/ת. חובה זו מובנת לעתים באופן שגוי כחובה להגן על המטופל מעצמו ומהחלטות שגויות שהוא עלול לקבל.

הזכות להסתכן היא הזכות לטעות, ללמוד מכישלונות, לקבל החלטות, להיות אוטונומיים.

יש לראות את הקו בין הזכות להסתכן לחובה לטפל כרצף בין גוננות יתר להזנחה - אנחנו לא רוצים להיות בקצוות. הדרך לאיזון צריכה לצאת מהזכות להסתכן ולא מהחובה לטפל. כלומר, נקודת המוצא היא רצונותיו של האדם ובחירותיו - שאותן יש לעדן או להגביל במידת הצורך מתוך האחריות לשלומן.

גם סוגי הסיכונים נמצאים על רצף, בין סיכון חיובי, שממנו ניתן ללמוד ולהתפתח, לסיכון פוגעני המסכן את שלום האדם או את שלומם של אחרים. יש סיכונים שהחוק לא מתיר, למשל לפגוע בעצמך, אבל כלל האצבע הוא שאם זה סיכון שהאדם הסביר רשאי להסתכן בו, אז גם אדם עם מגבלה רשאי לכך. למשל עישון, אכילת סוכרים רבים וכו'.

להרחבה (באנגלית):

[Duty of Care vs. Dignity of Risk](#) 📄

[Duty of care vs dignity of risk – what does it mean?](#) 🔗

מהלך המפגש

סבב פתיחה

נבקש מכל אחד מהמדריכים והמדריכות לשתף בהחלטה להסתכן שיצא ממנה נשכר.

בדיקת עמדות

נבקש מהמדריכים להתמקם על ציר בחדר, כשצד אחד הוא "מסכים מאוד" וצד שני הוא "לא מסכים בכלל", סביב המשפטים הבאים:

1. הסתכנות היא מרכיב הכרחי להתקדמות בחיים.
2. חובתנו כחברה היא להגן על אנשים עם מוגבלות ולדאוג שלא ייפגעו.
3. במהלך החיים שלי הסתכנתי באופנים שאני מתחרט/ת עליהם.
4. אני מאמינה/ה שלכל אדם יש זכות להסתכן.
5. חשוב לי לדאוג שהחניכים שאני עובדת איתם לא יקבלו החלטות שפוגעות בהם.
6. אני מרגישה/ה אחראית על כך שהחניכים שאני עובדת איתם יקבלו החלטות ששומרות על הביטחון שלהם.

שאלות לדין

- למה חשוב לאפשר לחניכים להסתכן באופן חיובי?
- איך נלמד את החניכים להבחין בין סיכון חיובי לסיכון פוגעני?

כדאי לשים לב שעולות הנקודות הבאות בדין:

- סיכונים חיוביים הכרחיים ללמידה, התפתחות אישית וצמיחה. למשל, נהיגה ברכב היא מסוכנת יותר מנסיעה בתחבורה ציבורית, אך היא מאפשרת יותר אוטונומיה. בלי הנכונות להיכשל, קשה מאוד להתפתח.
- שימוש בכלל זה"ב – זיהוי הסיכון, הערכה שלו (היכן הוא ממוקם על הרצף בין חיובי לפוגעני) ובחירה אם להסתכן או לא.
- יש חשיבות לתקשורת פתוחה המאפשרת לחניכים לשתף ברצונות שלהם, גם כשאלו כרוכים בסיכונים.

סיכום

נשאל את המדריכים:

- היכן בדירת האימון אנחנו צריכים לאפשר הסתכנות רבה יותר?
- האם יש חניך שצריך לעזור לו להעז להסתכן? האם יש מצב הפוך?

הערה למנחה: חשוב לזכור שהתוכנית פועלת במסגרת ובאחריות משרד הרווחה, וחייבת להתנהל לפי נהלי המשרד.

יחידה שיטית

עקרונות השיקום הבלתי פורמלי

מטרות היחידה

1. להכיר את החיבור הייחודי בין תהליכי שיקום לעקרונות החינוך הבלתי פורמלי.
2. להרחיב את מגוון האפשרויות ליישום עקרונות החינוך הבלתי פורמלי בדירת האימון

רקע

הגדרת השיקום הבלתי פורמלי לפי ויקיפדיה:

”שיקום בלתי-פורמלי הוא שדה פעולה שבו מיושמים עקרונות החינוך הבלתי פורמלי בתהליכי שיקום.

מושג השיקום מגיע מעולם הרפואה ומתייחס לתהליך המסייע לאנשים עם לקות לשפר את התפקוד שלהם באופן משמעותי. לעומת זאת, החינוך הבלתי פורמלי הוא תפיסה חינוכית, המבוססת על ההנחה שניתן ורצוי לממש מטרות חינוכיות וחברתיות בסיוע עקרונות, תכנים, ארגונים וכלים בעלי רמת מיסוד גמישה.

את המושג 'שיקום בלתי פורמלי' הגדיר לראשונה גידי צור, במאמר שאותו פרסם בשנת 2013 בכתב העת 'עט השדה'. השיקום הבלתי פורמלי אם כן, הוא מושג רב-תחומי המתייחס להחלת עקרונות החינוך הבלתי פורמלי בתהליכי שיקום של בני נוער וצעירים”.

להעמקה: [מאמרו של גידי צור ב"עט השדה": שיקום בלתי-פורמלי - שילוב בין שיקום לחינוך בלתי-פורמלי: היש חיה כזאת? עמ' 42-55.](#)

חוקר החינוך, הסוציולוג ראובן כהנא, הגדיר 8 רכיבים המהווים את הקוד הייחודי של החינוך הבלתי פורמלי. במפגש זה, ננסה לראות כיצד הם באים לידי ביטוי בדירת האימון.

מהלך המפגש

סבב פתיחה

נבקש מכל מדריך ומדריכה לשתף בחוויה שיש להם מהחינוך הבלתי פורמלי כחניך/ה, אח, אחות או הורה, מדריך/ה או חבר/ה.

הסבר המושג "שיקום בלתי פורמלי"

נציג את המושג "שיקום בלתי פורמלי":

נקרא את ההגדרה של שיקום, ונחלץ את המאפיינים שלו.

שיקום - רצף תהליכים המיועדים לסייע לאדם עם מגבלה פיזית, חושית, נפשית או שכלית לרבות קוגניטיבית בית להגיע לרמה אופטימלית של תפקוד ועצמאות בתחומי החיים העיקריים. כל זאת על ידי שיפור יכולותיו ומימוש הפוטנציאל של האדם עם מוגבלות בתחומי התעסוקה, החברה, המשפחה והדיוור, תוך ראייה מערכית תית של האדם עם נכות, משפחתו וקהילתו (רינג ושלנסקי, 2007).

הערה למנחה: לשים לב שעולים מאפיינים כמו: מימוש מטרות חינוכיות וחברתיות, דגש על הקבוצה, עיסוק בערכים, פעילות לא ממוסדת.

נקרא את ההגדרה של חינוך בלתי פורמלי ונחלץ את המאפיינים שלו.

חינוך בלתי פורמלי - בבסיסה של תפיסת החינוך הבלתי פורמלי טבועה ההנחה שניתן ורצוי לממש מטרות חינוכיות וחברתיות בסיוע עקרונות, תכנים, ארגונים וכלים בעלי רמת מיסוד גמישה, המשוחררים מהתניות מבניות ופורמליות, הקיימות בדרך כלל בתי הספר (המנחם ורומי, 1997).

הערה למנחה: לשים לב שעולים מאפיינים כמו: פרטני, ממוקד בתפקוד, שיפור עצמי, מתייחס לסביבה החברתית והפיזית.

נקרא את ההגדרה של חינוך בלתי פורמלי:

שיקום בלתי פורמלי - שדה המאפשר לקדם תפקודית, חינוכית וחברתית, ילדים ובני נוער עם מוגבלויות באמצעות מסגרות נורמטיביות בלתי פורמליות (צור, 2013).

נסביר שב"שיקום בלתי פורמלי", הקבוצה מהווה כלי התומך בתהליכי השיקום של החברים בה, ומושם דגש על תפיסות וערכים התומכים בתהליכי השיקום הפרטניים. קבוצת השווים, מושג מרכזי בחינוך הבלתי פורמלי, מהווה זירה חשובה לפיתוח הזהות האישית של החניכים.

מאפייני השיקום הבלתי פורמלי בדירת האימון

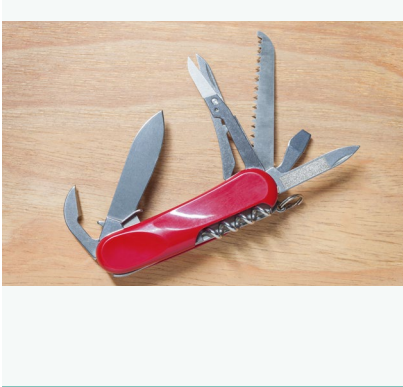
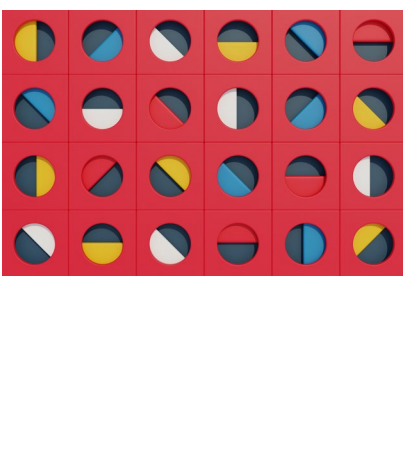

נעבור על [5 מתוך הרכיבים המאפיינים של חינוך בלתי פורמלי](#) - וולונטריזם, רב ממדיות, סימטריה, דואליזם, מורטוריום - ונבדוק באיזה אופן הם רלוונטיים לדירת האימון. אם נמצא שהם רלוונטיים, נבדוק כיצד הם באים לידי ביטוי וכיצד הם יכולים לבוא עוד לידי ביטוי.

נראה תמונה המייצגת את המאפיין, נקריא ההגדרה שלו, ונשאל:

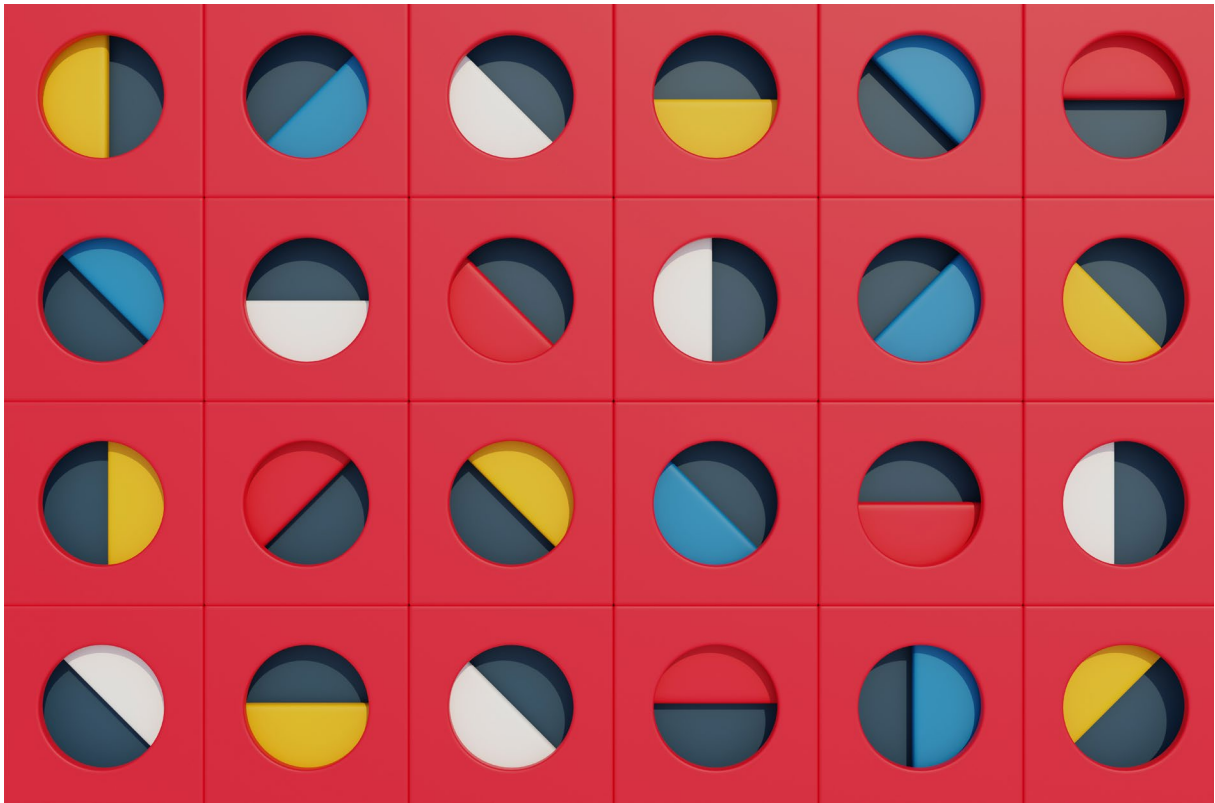
1. איך מאפיין זה בא לידי ביטוי בדירת האימון?
2. אם הוא לא בא לידי ביטוי, למה?
3. כיצד הוא יכול לבוא עוד לידי ביטוי?

השיקום הבלתי פורמלי

רכיבי החינוך הבלתי פורמלי, הרלוונטיות שלהם ואופן ביטויים בדירות האימון:

תמונה מייצגת	שיקום בלתי פורמלי	מאפיין
	<p>הצטרפות לתהליך השיקום מתוך בחירה. במהלך התוכנית, לחניך יש הזדמנויות מרובות לבחירת פעולותיו. מרכיב זה יכול להעניק או להחזיר לצעיר/ה המשתקם/ת את השליטה על חייו.</p>	וולונטריזם
	<p>ריבוי תפקידים והתנסויות במגוון רחב של תחומים, מזמן לצעירים עם מוגבלות חוויית הצלחה בזירות אשר לרוב חסומות בפניהם, במסגרות החינוכיות הפורמליות ואף במסגרת המשפחתית. המגוון הרחב ושווה הערך של הפעילויות מתחומים שונים, מייצר זירה עשירה של ניסוי וטעיה, המאפשרת לצעירים עם מוגבלות לחרוג מהגבולות המוגנים בהם הם רגילים. מאפיין זה תומך גם בחקירת ריבוי התפקידים והזהויות, המרחיב את תפיסת העצמי בגיל ההתבגרות.</p>	רב ממדיות
	<p>חוויה מרכזית של מתבגר/ת עם מוגבלות היא הא-סימטריה בינו או בינה לבין בני גילם ללא מוגבלות. בשיקום הבלתי פורמלי הסימטריה מתקיימת במעגלים שונים. ראשית במסגרת קבוצת השווים שבה מתקיימת מערכת חליפין הדדית של משאבים ואין היררכיה בין החניכים, גם אם יכולותיהם שונות. מעגל נוסף הוא הסימטריה הנוצרת במסגרת השירות הלאומי או הצבאי, שבו המתבגר/ת עם המוגבלות הופך/ת ממקבל/ת שירות לנותן/ת שירות. הסימטריה נשמרת גם מול הצוות החינוכי-שיקומי, כאשר המדריכים קרובים בגיל לחניכים ושומרים על יחסי כבוד ושוויון.</p>	סימטריה
	<p>שדה השיקום הבלתי פורמלי הוא דואלי במהותו, כיוון שהשיקום הוא פרטני במהותו, בעוד שהתהליך החינוכי הוא קבוצתי במהותו. המתח בין התהליך הקבוצתי לתהליכי הקידום האישיים הוא חלק מהותי בשיקום הבלתי פורמלי.</p>	דואליזם
	<p>מרחב בטוח לטעות ("מורטוריום") בשיקום מאפשר כישלון בהתנסויות חדשות בסביבה בטוחה, ואי-עמידה בהתחייבויות, ללא "תשלום מחיר מלא" על כך. כך מתאפשרת למידה של קבלת אחריות מושכלת ושחרור הדרגתי מתלות בהורים.</p>	מרחב בטוח לטעות

להיות מדריך/ה בדירות אימון לבני נוער עם מוגבלות

מטרת היחידה

בירור המאפיינים הנדרשים ממדריך/ה חינוכי/ת-שיקומי/ת בדירת אימון

מהלך המפגש

פתיחה - דימויים

נבקש מכל מדריך/ה לכתוב לפחות 5 דימויים למדריך בדירת אימון. נבקש מהם לשתף בדימויים, נערוך רשימה של הדימויים (ניתן להיעזר [בדף הדימויים](#) בסיום היחידה), ונחלץ את מאפייניהם (המאפיין הוא מה שנכתב בהסבר לדימוי - כי הוא...).

הערה למנחה: דימוי הוא שימוש במושג מעולם תוכן אחד לתיאור מושג מעולם אחר. השימוש בדימויים מסייע לעידוד חשיבה יצירתית ולמניעת שיפוטיות. אין דימוי נכון או לא נכון, אין דירוג של איכות הדימויים. ככל שחושבים על יותר דימויים, כך מגיעים לרעיונות יותר יצירתיים ומיוחדים.

בחירת מאפיינים

ניתן לצוות המדריכים כרטיסיות עם המאפיינים (ראה [כרטיסיות](#) בסיום היחידה) ועוד כרטיסיות ריקות שעליהן הם יכולים להוסיף מאפיינים נוספים שעלו בפעילות הקודמת.

נבקש מהם לבחור תוך 5 דקות את עשרת המאפיינים החשובים ביותר לדעתם למדריך/ה חינוכי/ת-שיקומי/ת בדירת אימון. הם יכולים להוסיף מאפיינים שלא כתובים על הכרטיסיות המוכנות מראש

לאחר 5 דקות, נבקש מהם לבחור תוך 3 דקות את 5 המאפיינים החשובים ביותר (כלומר, עליהם לוותר על 5).

לאחר 3 דקות, עליהם לבחור תוך 2 דקות נוספות את 3 המאפיינים החשובים ביותר.

ננחה דיון: תהליך בחירת המאפיינים דרש ויתורים והסכמות:

- על מה היה לכם קשה לוותר?
- על מה היה לכם קל להסכים?
- מה התחדש או התחדד לכם במהלך הזה?

נסכם שכל המאפיינים חשובים, ושבצוות אנחנו יכולים להשלים זה את זה.

נבקש מכל מדריך לשתף במאפיין שעלה בדיון והוא חזק אצלו ובמאפיין שחשוב לו לשפר.

דוגמה: להדריך בדירת אימון זה כמו לגדל גינת ירק, כי צריך לדאוג לתנאים מיטביים מותאמים לכל צמח.

להדריך בדירת אימון זה כמו _____
כי _____

להדריך בדירת אימון זה כמו _____
כי _____

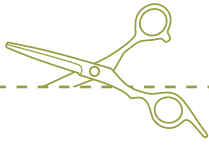
להדריך בדירת אימון זה כמו _____
כי _____

להדריך בדירת אימון זה כמו _____
כי _____

להדריך בדירת אימון זה כמו _____
כי _____

להדריך בדירת אימון זה כמו _____
כי _____

להדריך בדירת אימון זה כמו _____
כי _____

<p>יודע/ת להתמודד עם מצבי חוסר ודאות</p>	<p>יוזם/ת</p>	<p>יודע/ת להציב גבולות</p>
<p>יודע/ת לזהות הזדמנויות חינוכיות</p>	<p>ראש גדול</p>	<p>קשוב/ה לחניכים</p>
<p>יודע/ת להתמודד עם הרבה משימות במקביל</p>	<p>עובד/ת מסודר</p>	<p>מאמין/ה בשוויון בין בני האדם</p>
<p>פתוח/ה מחשבתית</p>	<p>גמיש/ה</p>	<p>מכיר/ה בזכותם של כל בני האדם להיות עצמאיים</p>
<p>בעל/ת היכרות טובה עם מאפייני המוגבלויות של החניכים</p>	<p>בעל/ת יכולת להתחבר לעולמם של בני נוער</p>	<p>חברותי/ת</p>

אתגרי גיל ההתבגרות אצל צעירים עם מוגבלות

מטרות היחידה

1. להכיר את המאפיינים העיקריים של גיל ההתבגרות
2. להכיר באופן שבו מאפיינים אלו באים (או לא באים) לידי ביטוי אצל מתבגרים עם מוגבלות
3. לברר כיצד הפעילות בדירת האימון יכולה לעזור למתבגרים לפתח זהות עצמאית במסגרת קבוצת שווים

הערה: רצוי שאת המפגש הזה יעביר איש מקצוע הבקיא בנושא.

רקע

גיל ההתבגרות הוא תקופה של שינויים משמעותיים בחיי האדם, המאופיינת בהתפתחות פיזית, רגשית וחברתית מואצת. מתבגרים חווים שינויים הורמונליים, גדילה גופנית מהירה, והתפתחות מינית. במקביל, הם מפתחים זהות עצמאית, מתמודדים עם שאלות של זהות והשתייכות, ומתחילים לבסס מערכות יחסים מורכבות יותר עם בני גילם ועם המבוגרים בחייהם.

עבור מתבגרים עם מוגבלות, גיל ההתבגרות מציב אתגרים ייחודיים נוספים. הם עשויים להתמודד עם קשיים בקבלה עצמית ובדימוי גוף, במיוחד אם המוגבלות משפיעה על המראה החיצוני או על התפקוד הפיזי. ההתפתחות החברתית עלולה להיות מורכבת יותר, עם אתגרים בהשתלבות בקבוצת השווים ובפיתוח מערכות יחסים רומנטיות. בנוסף, הם עשויים לחוות תסכול מוגבר סביב שאיפות לעצמאות שעלולות להיות מוגבלות בשל התלות שלהם בעזרה או תיווך. חשוב לציין שלמרות האתגרים, עם תמיכה מתאימה מתבגרים עם מוגבלות מסוגלים לפתח זהות חיובית ולחוות התבגרות מלאה ומספקת. תמיכה זו כוללת מגוון התנסויות שמקדמות עצמאות ומיומנויות, קשר אישי חיובי עם מדריכים המספקים דוגמה אישית ופעילויות במסגרת קבוצת השווים.

קבוצת השווים היא גורם מרכזי בהתפתחות המתבגר - היא מספקת מסגרת לגיבוש זהות אישית וחברתית, מאפשרת ניתוק הדרגתי מהורים ופיתוח אוטונומיה, ומזמנת התנסויות ביחסים בין-אישיים. קבוצת השווים מהווה מקור לתמיכה רגשית בתקופת שינויים, ומשפיעה על עיצוב ערכים והתנהגויות. עבור מתבגרים, קבוצת השווים היא זירה חיונית לפיתוח עצמי וללמידה חברתית.

עבור צעירים עם מוגבלות, מציאת קבוצת שווים מאתגרת במיוחד. הם עלולים לחוות בידוד חברתי וקושי בהשתלבות במסגרות רגילות, להתמודד עם שאלות זהות מורכבות הקשורות למוגבלותם, ולהיתקל בפערים בין גילם הכרונולוגי לבשלתם הרגשית או הקוגניטיבית. בנוסף, הם נאלצים להתמודד עם סטיגמות ודעות קדומות, ועשויים להתקשות בפיתוח עצמאות בשל צרכי תמיכה מוגברים. דרישות מותאמות גיל, תמיכה של הצוות וקבוצת שווים תומכת, יכולות לתת מענה להתמודדות אלו.

מהלך המפגש

פתיחה

היזכרו בגיל ההתבגרות שלכם. שתפו בעצה אחת שהייתם נותנים לעצמכם כמתבגרים או מתבגרות.

אתגרי ההתבגרות

נעבור יחד על [המצגת המופיעה בקורס ההורים](#) ונעצור בשקף שכותרתו "מה המשקולות שיטו את הכף (לכיוון הרצון לצאת לעצמאות) בדירות אימון לבני נוער עם מוגבלות?"

שאלות לדיון:

- כיצד אנחנו תומכים ב"משקולות" אלו? כלומר, אילו פעילויות בדירה מעבירות משקל מהרצון להישאר בבית לרצון לצאת לעצמאות?
- מה אפשר לשפר או לעשות יותר כדי לתמוך בתהליך זה?

הערה למנחה: כיוון שהמצגת מיועדת להורים, היא לא עוסקת במרכזיות קבוצת השווים עבור פיתוח אישיות נפרדת ועצמאית של בני נוער. בפגישה עם הצוות חשוב להסביר חשיבות זו.

לאחר מכן, נמשיך בדיון סביב השאלות:

- באיזו מידה הקבוצה בדירה תומכת בתהליכי ההתבגרות של החניכים והחניכות?
- האם הקבוצה היא מקום בטוח עבור החניכים? אם לא, כיצד אפשר לשנות זאת?

בני נוער עם מוגבלות והוריהם באתגרי ההתבגרות

הלידה הפסיכולוגית

מרגרט מאהלר (1897-1985)

התפתחות האישיות הבריאה, המסתגלת
והשולטת בעולמה מותנית בנוכחות אימהית,
המאפשרת את קיומו של תהליך הדרגתי,
בו האני נעשה עצמאי יותר ויותר.

הילד נולד פעמיים - פעם ביולוגית ופעם פסיכולוגית.

תהליך הנפרדות מהאם וגיבוש הזהות העצמאית
מתרחש בשלוש השנים הראשונות.

ספרציה אינדיבידואציה

מה קורה בשלב הזה אצל ילד עם מוגבלות?

- בגיל 3 - השלמת תהליך הספרציה-אינדיווידואציה
הקשר הרגשי עם האם קיים גם כשהיא לא נוכחת פיזית
(קביעות אובייקט).
- האם אינה הופכת ל"רעה" כשהיא לא זמינה.
- אני חש עצמי כיחיד ומיוחד.

מה קורה בשלב זה אצל הורים לילד עם מוגבלות?

אריך פרום (1900-1980)

"If you love someone, set them free" / **Sting**

"באהבה הארוטית שני אנשים נפרדים נעשים אחד.
באהבה האמהית, שני אנשים שהיו אחד - נפרדים.
על האם לא רק להתייחס בסובלנות להיפרדות הילד,
אלא אף לרצות בה ולקדמה".

בן שמונה עשרה
לחפה

בן חמש עשרה
לתלמוד,

בן שלש עשרה
למצוות,

(פרקי אבות, פרק ה')

שינויים מהירים ולא מסונכרנים

קוגניטיביים ●

רגשיים ●

פיזיולוגיים ●

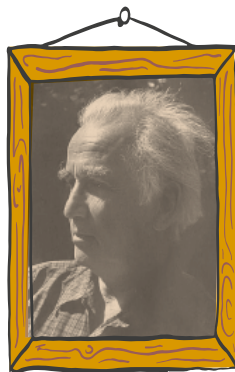
חברתיים ●

ספרציה אינדיבידואציה שנייה

- הצפה של דחפים מיניים ותוקפניים
- פגיעות מוגברת של מבנה האישיות המתגבש והמשתנה
- התנתקות מהתלות וההזדהות עם ההורים
- גיבוש הזהות האישית, החברתית והמינית ביחס לקבוצת השווים

פיטר בלוס (1904-1997)

גיל ההתבגרות - האתגרים

של הורים
למתבגרות ומתבגרים עם מוגבלות

של מתבגרות ומתבגרים עם מוגבלות

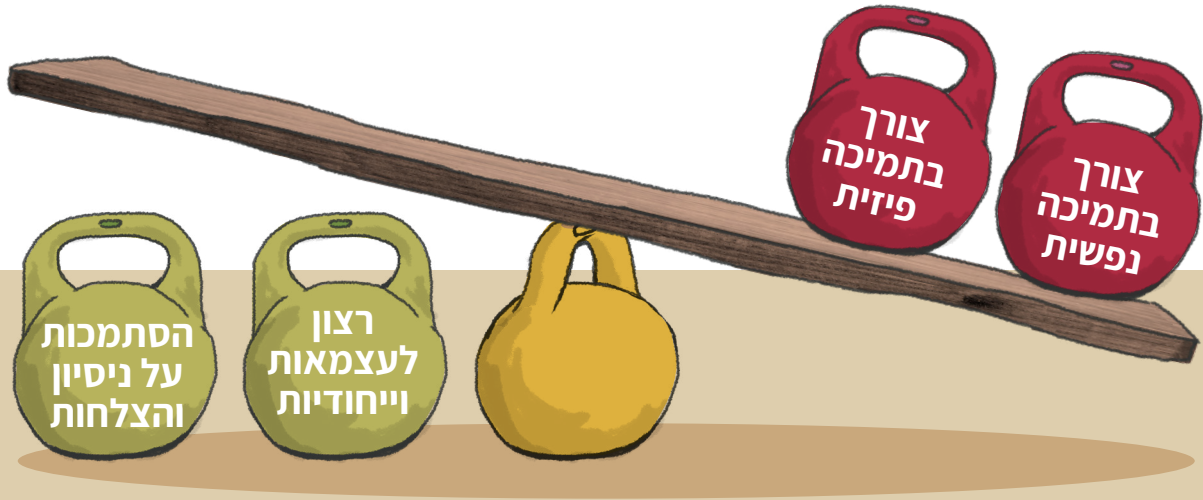
בין תלות לעצמאות

ילד

הרצון לצאת לעצמאות

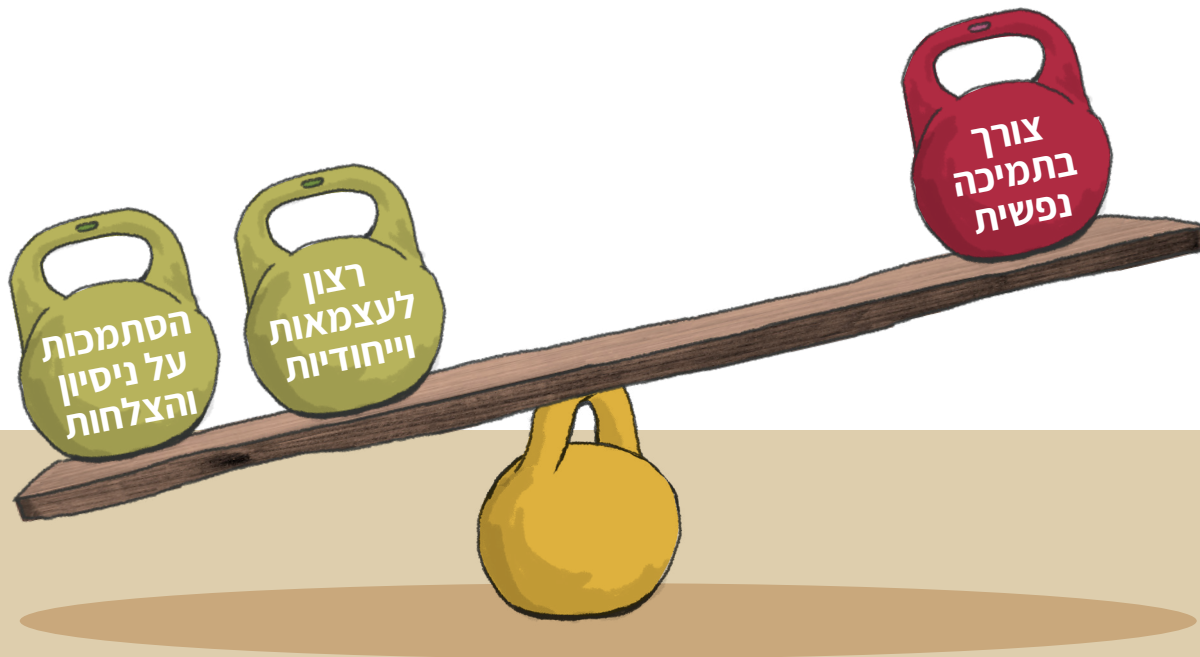
הרצון להישאר בבית

מתבגר

הרצון לצאת לעצמאות

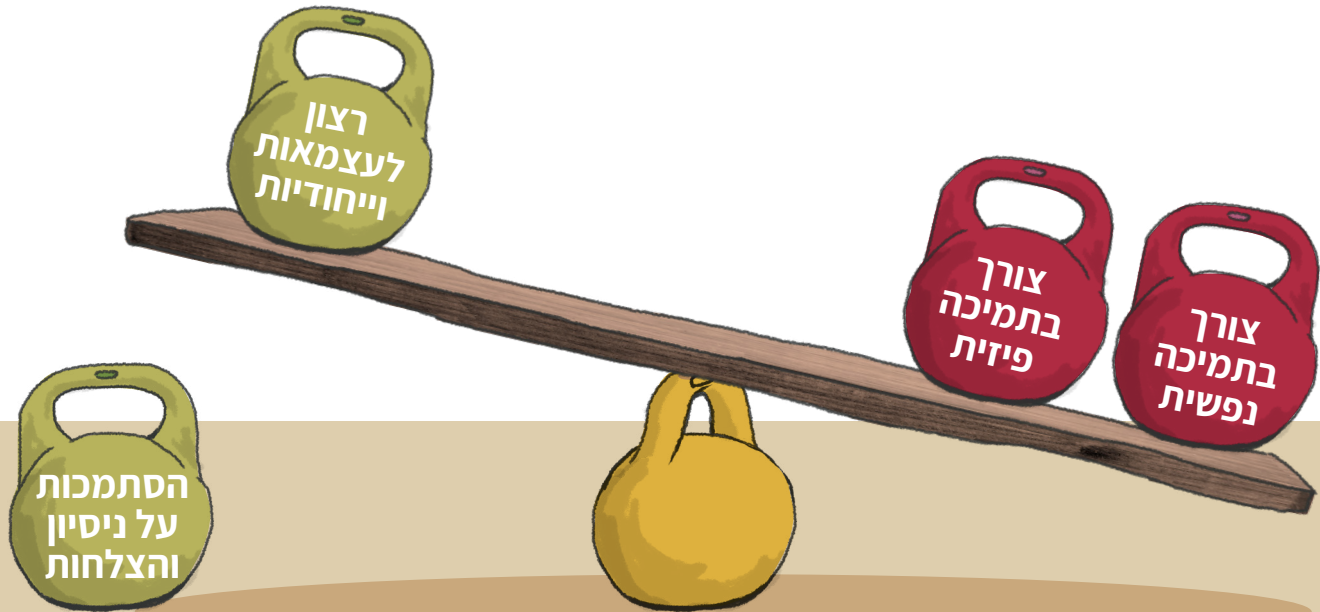
הרצון להישאר בבית

מתבגר שזקוק לעזרה רבה

הרצון לצאת לעצמאות

הרצון להישאר בבית

מהן המשקולות שיטו את הכף בדירת האימון

הרצון לצאת לעצמאות

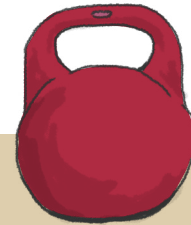
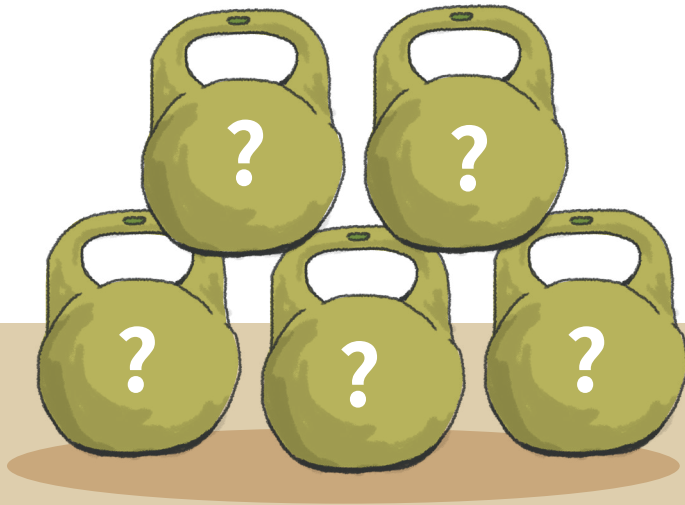
הרצון להישאר בבית

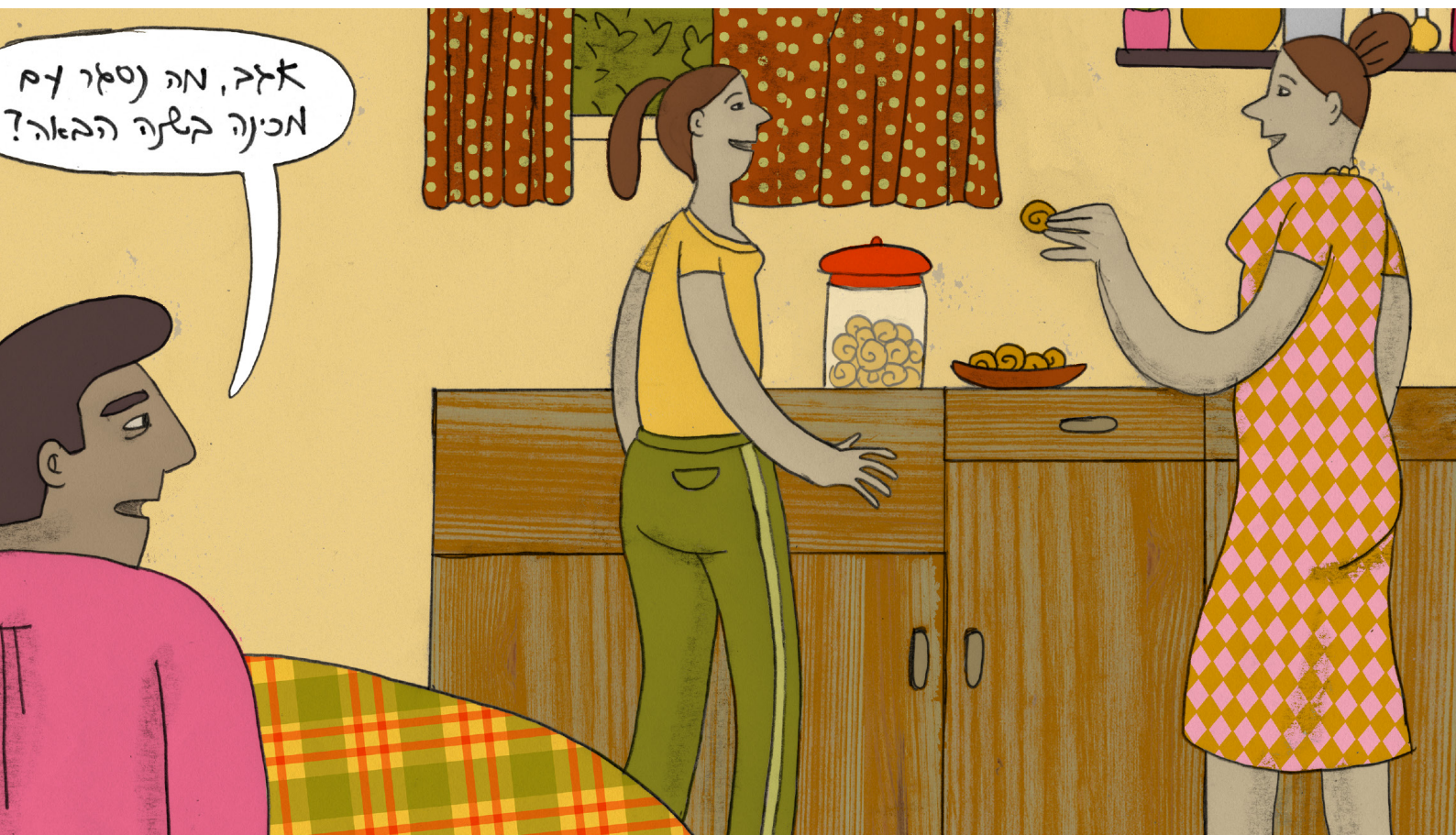
מה יעזור להורים לתמוך בתהליך?

הרצון לצאת לעצמאות

הרצון להישאר בבית

שאלות, מחשבות, תגובות

יחידה תשיעית

גישת הכוחות

מטרות היחידה

1. להכיר את גישת הכוחות
2. להבין את הקשר בין גישת הכוחות למושגי מפתח נוספים בדירת האימון, כגון המודל המאשר, עצמאות ואוטונומיה ועוד.
3. לחשוב יחד על דרכים ליישום גישת הכוחות בדירת האימון

רקע

גישת הכוחות מתמקדת בזיהוי, הבנה והעצמה של הכוחות והיכולות הפנימיים של האדם, המשפחה והקהילה. גישה זו מבוססת על האמונה שלכל אדם, משפחה או קהילה ישנם כוחות ויכולות ייחודיים, שאפשר למנף להצלחה ולמיצוי הפוטנציאל האישי והקבוצתי.

להעמקה:

[מחקר הערכה "גישת הכוחות: תיאוריה ופרקטיקה"](#)

[הרצאה במרכז לחיים עצמאיים \(בזום\) של אורלי צבר](#)

מהלך המפגש

פתיחה

נבקש מהמדריכים ומהמדריכות לחשוב על התמודדות שהייתה להם בחיים ובזכותה גילו שיש להם כוח שלא היו מודעים לו. נבקש בסבב שישתפו בכוח שגילו, ואם מתאים גם בהתמודדות שהובילה לגילוי הכוח.

כוחות בדירת האימון

נסביר שגישת הכוחות מציעה גישה הוליסטית ותומכת, שמטרתה לבנות את הביטחון העצמי ואת היכולות של החניכים, ולא רק להתמודד עם הבעיות והקשיים. היא מעודדת את החניכים והחניכות לראות את עצמם כמסוגלים וכתורמים פעילים לחברה, ומקנה להם כלים להתמודד עם האתגרים העתידיים שלהם.

נבקש מהמדריכים לחשוב על דוגמאות מדירת האימון (בעזרת [דף העבודה למציאת דוגמאות](#) שמופיע בסוף היחידה), שמתאימות להיבטים שונים של גישת הכוחות.

הערה למנחה: אלו ההיבטים השונים ואפשרויות כלליות ליישום בדירת האימון. מטרת התרגיל היא לראות כיצד כל אחד מהיבטים אלו בא לידי ביטוי בפועל או יכול לבוא לידי ביטוי בדירת האימון.

זיהוי והערכה של כוחות

דוגמה: הצוות בדירת האימון מזהה את הכוחות, הכישורים האישיים, הקשרים החברתיים, היכולות והמשאבים הפנימיים, חוויות החיים החיוביות והמשאבים הקהילתיים של כל חניך וחניכה, ממפה אותם ופועל להעצמתם.

גיבוש תמונת עתיד ותקווה

דוגמה: המדריך/ה והחניך/ה עובדים יחד על יצירת תמונת עתיד חיובית, המבוססת על הכוחות והיכולות של החניך.

הפעילות בדירת האימון מעודדת תקווה ומכוונת ליצירת תמונה חיובית של השגת יעדים והתגברות על אתגרים.

חיזוק עצמאות ואוטונומיה

דוגמה: העצמת החניך ועידודו לקחת חלק פעיל בקבלת החלטות הנוגעות לחייו האישיים ולחיי הקבוצה בדירה, כולל פיתוח תחושת שליטה ובחירה.

שיתוף פעולה

דוגמה: הפעילות בדירת האימון מבוססת על שיתוף פעולה פעיל בין החניכים לבין עצמם ובין החניכים לצוות. המדריך/ה משמש/ת כשותף/ה תומך/ת ולא כגורם סמכותי בלבד.

מיקוד בחיובי

דוגמה: התמקדות בהיבטים החיוביים בחיי החניך/ה, כדי לזהות ולנצל הצלחות וחוויית חיוביות מעברו או עברה, וכדי לחזק את האמונה ביכולת להתמודד עם האתגרים הנוכחיים.

סיכום

נבקש מהמדריכים לחשוב כיצד גישת הכוחות קשורה למודל המאשר.

דף עבודה למציאת דוגמאות

דוגמאות מדירת האימון, שמתאימות להיבטים שונים של גישת הכוחות.

זיהוי והערכה של כוחות:

גיבוש תמונת עתיד ותקווה:

חיזוק עצמאות ואוטונומיה:

שיתוף פעולה:

מיקוד בחיובי:
